„Radomer-Kielcer Leben" 5 [395) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" יאָהרגאַנג X-ער פּרייז 25 גראָשן

ראַדאָמער-קעלצער לעבן

היינט 10 זייטן.

Radom, dnia 29 stycznia 1932 r.

ראַדאָם, פרייטאָג כ"א שבט תרצ"ב

Redakcja i Administracja
Radom, Szwarlikowska 20

Oddział w Kielcach.

אַנאָנסען - פּרייז:

אַ מילימעטער שורה: פאַרן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאָכ'ן " 25 "

די 1-טע און לעצטע זייט ענטהאַלטען
8 שפּאַלטען
אין טעקסט 4 "

ŁASKAWE PANIE!!!

Chcąc zaoszczędzić Sz. Paniom czekania sprowadziłem do mego

salonu fryzjerskiego

mieszczącego się

przy ul. Żeromskiego 29 I p.

pierwszorzędnego

FRYZJERA DAMSKIEGO z Warszawy

p. **Mieczysława Wilczyka.**

Jednocześnie zaangażowałem

MANICURZYSTKĘ z Warszawy.

Polecając się łaskawym względom Sz. Pań pozostaję

z poważaniem

M. FUKS

Uwaga:
Przy salonie damskim uruchomiłem **salon męski.**

CENY ZNIŻONE!

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט ווערט בעקאַנט געמאַכט, אַז די
בעוויסטע וואַרשאַווער
— פ י ר מ ע —
JAKÓB SZ. ASZ
האָט געעפענט אין ראַדאָם
א אָבטיילונג — פון איהר —
לעדער = סקלאַד
די ראַדאָמער סקלאַד-אָבטיילונג איז פערזעהן מיט א גרויסען אויסוואַהל פון
אינלענדישע און אויסלענדישע לעדער פון די בעריהמסטע מאַרקעס.
שוואַרצע און ברוינע געמזעס,
לאַקירען געמזאַווע און רונדע,
שוואַרצער זאַמש קאַלירטע,
נאַקען-לעדער פון פערשידענע פאַרבען.
באָקסען (כראָמעס) שוואַרצע און פאַרביגע
און **פוטער-לעדער**
אַלס געשעפט'ס-פיהרער איז בעשטימט געוואָרען
דער אין ראַדאָם גוט-בעקאַנטער לעדער-בראַנזשיסט ה'
ה. באַרענשטיין
די פּרייזען פון די אַלע אויבען-אויסגערעכענטע סחורות זענען די זעלבע
וואָס אין וואַרשאַ.
צוגענגליך און ביי זעהר גינסטיגע בעדינגונגען.
די ראַדאָמער אָבטיילונג געפינט זיך אויף **רווינסקאַ 16** אין הויף ערשטער שטאָק

אַ קוואַליפיצירטער בוכהאַלטער
מיט לאַנגיעריגע פּראַקטיק
אויפ'ן געביט פון באַנק-וועזען, ביורא אַרבייט, שטייער-ענינים
— קאָרעספּאָנדענץ —
נעמט אָן פאַר ביליגע פּרייזען
בוכפיהרונג ענטשפּרעכענד פאַר פערשידענע געשעפטליכע אונטערנעמונגען.
— — ווענדען זיך: — —
1-טער מאַי 50 (ווילסאָקאַ) וואָהנונג 7
2 טער שטאָק פראָנט

אכטונג פּראָווינץ!
זשאַראָווקעס
„TUNGSRAM" „OSRAM"
„PHILIPS" „TANTRIS"
אַלע וואָלטען און ליכטען
אויך אַלע עלעקטראָטעכנישע אַרטיקלען.
אכטונג! פּשעוואָרניק שנירען און דעהרען צו די נידריגסטע פּרייזען
A. GOLDSZTAJN WARSZAWA Przejazd 1
Tel. 731—76
רעעלע בעהאַנדלונג פּינקטליכע ליפערונג

Unieważnia się
4 zgubionych blanco weksli
2 na 1000 zł. i 2 po 500 zł.
wystawca: **Menasza Krengiel** (podpis w języku rosyjskim)
Rochma Krengiel

א כ ט ו נ ג ! ! !
די נייעסטע פאַסאָנען
מעבעל
פון פאַלגענדע מאַטעריאַלען:
ווענגערסקע יעשאָן, זלאָטאַ בוטאָזע, פּיראַמידען, זשעברא, מאַכאָן און יעשאָן.
——— אויף גוטע בעדינגונגען. ———
דאָס אַלעס ווערט אויס-געפּערטיגט ביי דער פירמע **קליין, זשעראָמסקי 26**

לא תחמוד בית רעך
מיר זענען מתרה דעם שוואָגער ש מ ו א ל א ל י ו י נ ע ר, וואָהל 5 ער זאָל אַרויס מיט זיין ביב פון טאַטען, דעם דרילוער מורה הוראה וואָהל 9 און זאָל צוריק אין זיין דירה אריין. ער זאָל נישט איינרייסען ביי קיין צווייט מלומדות ביי זיך אין שטוב איסער די תלמוד-תורה, אויף די קאָנטע וואָס דער עלטער קען זיך נישט ווענדען און איהם וואַרטען.
נאום גינזו ש. פּעוקל וינעק 6.

דער „ריטשאַלט" פון אומזאַץ-שטייער

אין פינאַנס מיניסטעריום ווערט שוין אויסגעאַרבייט די אויספיהרונג'ס-פעראָרדנונג צו דער נאָוועלע וועגען אומזאַץ-שטייער. מען רעכענט, אַז די אויספיהרונג'ס-פעראָרדנונג וועט איינגאַנצען פערטיג ווערען אין אַ 10 טעג ארום און וועט דעמאָלט גלייך ווערען פעראָפענטליכט.

לויט די אויספיהרונגס-פאָרשריפטען וועט דער ריטשאַלט ווערען איינגעפיהרט דערווייל אויף צוויי יאָהר — 1932 און 1933.

1) פאַר האַנדעלס-אונטערנעמונגען, וואָס האָבען פאַטענטען דריטע און פערטע קאַטעגאָריע.

2) פאַר האַנדווערקער, וואָס האָבען האַנדווערקער-קאַרטען און קאָמוניקאַציע-אונטערנעמונגען, וועלכע האָבען 6, 7 אָדער 8-טע קאַטעגאָריע אין דער דורכשניטליכער „אַבאָראָט" פאַר די יאָהרען 1828, 1929 און 1930 האָט ניט בעטראָפען מעהר פון 35.000 זל. אַ יאָהר אין וואַרשא, ווי אויך אין די איבעריגע שטעדט פון ערשטע קאַטעגאָריע און ביז 20.000 זל. אין די אַנדערע שטעדט.

3) פאַר האַנדווערקער, וואָס האָבען ניט קיין האַנדווערקער-קאַרטען, וועט דער ריטשאַלט זיין נאָר פאַר די, וואָס האָבען אויסגעקויפט אַ פאַטענט 8-טע קאַטעגאָריע און זיי בעשעפטיגען ניט מעהר פון איין געדונגענעם אַרבייטער.

די האַנדווערקער אָהן האַנדווערקער-קאַרטען, וועלכע האָבען מעהר פון איין געדונגענעם אַרבייטער, וועלען ניט האָבען קיין ריטשאָלט, נאָר מען וועט זיי יעדעס יאָהר שאַצען אַזוי ווי ביז איצט.

4) דער ריטשאָלט וועט אויך איינגעפיהרט ווערען פאַר סוחרים „סקיפ", וואָס האָבען פערטע קאַטעגאָריע און דער דורכשניטליכער „אַבאָראָט" אין די יאָהרען 1928, 1929 און 1930 האָט ניט בעטראָפען מעהר פון 20.000 זל.

מען וועט ניט אָנווענדען דעם ריטשאָלט צו די אונטערנעמונגען, וואָס האָבען ניט עקזיסטירט אין יאָהר 1929 און אויך ניט צו די, וואָס וועלען ביז'ן 15 פעברואר 1932 מעלדען אין געהעריגען „אורשאָנד סקאַרבאָווי". דאָס זיי האָבען פון אָנהויב יאָהר 1932 איינגעפיהרט ריכטיגע האַנדעלס-ביכער.

דער „ריטשאלט" וועט בעשטימט ווערען פאַר יעדען סוחר בעזונדער. ניט מיט אמאָהל פאַר דער גאַנצער בראַנזשע. מען וועט ציפערכענען דעם „אַבאַראָט" פון יעדען סוחר פאַר די לעצטע 3 יאָהר: 1928, 1929, 1930, און די דורכשניטליכע סומע פאַר איין יאָהר וועט מען אָנערקענען פאַר דעם „אַבאָדאָט" פון יאָהר 1931 און מען וועט זי בעשטייערען לויט דער ריטשאַלט טאַבעלע.

אַלע האַנדעלס אונטערנעמונגען פון דריטע און פערטע קאַטעגאָריע, וואָס זייער דורכשניטליכער אַבאָראָט פאַר די לעצטע דריי יאָהר בעטרעפט ניט מעהר ווי ביז 35.000 זל אַ יאָהר — זענען איינגעטיילט געוואָרען אין 33 גרופען, לויט דער גרויס פון זייער אַבאַראָט.

אויב דער אַבאָראָט בעטרעפט אַ יאָהר ביז 4000 זל. וועט מען צאָהלען 46 25 זלאָטעס. פון 4 ביז 5 טויזענד — 60.75 זל., פון 5 ביז 6 טויזענד 64.25 פון 6 ביז 7 טויזענד — 87.75 זל., פון 7 ביז 8 טויזענד — 101,25 זל., פון 8 ביז 9 טויזענד — 114.75 זל., פון 9 ביז 10 טויזענד — 128 25 זל. פון 10 ביז 11 טויזענד — 141.75 זל. אא"וו.

ביים אויסרעכענען דעם דורכשניטליכען אומזאַץ פאַר די לעצטע 2 אָדער דריי יאָהר, וועט מען זיך שטיצען נאָר אויף דעם „אָברָאָט", וואָס מען האָט געשאַצט אין דער שאַצונג'ס-קאָמיסיע.

ביים אויפשטעלען דעם דורכשניטליכען אָבראָט וועט מען זיך ניט רעכענען ניט מיט'ן רעקורס, וועלכען מען האָט אָפגעוואָרפען, און ניט מיט דער מיינונג פון די סוחרים וועגען זייער אמת'ן „אָבראָט". בכלל וועט מען זיך ניט אָנפרעגען קיין מיינונג ביי די סוחרים און האַנדווערקער בנוגע דעם דורכשניטליכען אָבראָט צום בעשטימען דעם ריטשאָלט מען וועט אויך ניט דאַרפען דערלאַנגען קיין דעזנאַניעס יעדער אורזשאָנד אַליין וועט אויסרעכענען דעם דורכשניטליכען אָבראָט אויס'ן סכך פון די ביכער פון אורזשאָנד סקאַרבאָווי, וואו עס איז פערשריבען וויפיל יעדער סוחר איז געוואָרען געשאַצט אין די יאָהרען 1928, 1929 און 1930.

Biuro Prośb i Podań

p. f. „PROLITEX"

RADOM, WAŁOWA 5, oficyna 1-sze piętro.

ZAŁATWIA:
Sprawy paszportowe
Mieszkaniowe
Wszelkie Tłomaczenie
i inne.

Redaguje Podania:
Do Władz Sądowych
Skarbowych
Administracyjnych
i Wojskowych.

Windykacje należności w całej Polsce.
Informacje o zdolności kredytowej
Przepisywanie na maszynach.
wykupywanie patentów na rok 1932.
Biuro czynne: od godz. 9-ej rano do 7-ej wieczór.

לאָרד רידינג אין ארץ-ישראל.

(ספעציעל צום „ראַדאָמער-קעלצער לעבען")

לאָרד רידינג אין ארץ-ישראל? — אַ יום טוביגע שטימונג. איבעראַל רעדט מען וועגען לאָרד רידינגען מיט זיין יונגער פרוי. נישט אומזיסט איז ער געקומען קיין ארץ-ישראל — גיט זיך אַ זאָג אָב אַ סערהאַרעוועטער יוד אויפ'ן מארק. אפילו דער מילכיגער האָט מיר היינט איינגערוימט אַ סוד וועגען דעם 72-יעהריגען לאָרד. מ'לעגט האָפנונגען.

— עפעס אַ גדול בישראל!

די עיריה (שטאָדט-פערוואַלטונג) פון תל אביב גרייט זיך גאָר שטאַרק, די-זענהאָף אין שטאַרק צוגעראָגען. אַנ'-ארקע ביים אריינגאַנג אין רחוב ביאַליק. פעהנער איבעראַל, — תל-אָביב וויל מקבל פנים זיין דעם גרויסען לאָרד רידינג ווי געהעריג

ער איז שוין געווען אין דגניה, אין צפת און, בעיקר, אין „נהרים".—

וואָס איז עס אַזוינס נהרים?—

דאָרט וואו דער טייך ירקון פאַלט אריין אינ'ם ירדן זענען מיט אַ פאָר יאָהר צוריק געשעהען נסים-ונפלאות.— עס זענען אראָבגעקומען אינזשיניערען ארבייטער, מאַשינען און כ'האָט איבערגעמאַכט די „סדרי-בראשית". דער אינזשיניער רוטענבערג האָט זיך לאַנגלאַנג ארומגעטראָגען מ'ט אַ פלאַן: איינשפאַנען די וואַסער פון ירדן אין מאַשינען. וואָס וועלען עלעקטרעפיצירען דאָס גאַנצע לאַנד. דאָס איז דאָס, וואָס איהר האָט שוין זיכער געהערט „דער בעקאַנטער רוטענבערג פלאַן". לויט סדרי-בראשית פאַלט דער ירקון אַריין אינ'ם ירדן, לויט רוטענבערגס פלאַן האָט מען געמוזט פערבייטען די יוצרות; און היינט פאַלט שוין אריין דער ירדן אינ'ם ירקון. נישט גרינג איז עס איהם אָנגעקומען די דאָזיגע שטיקעל ארבייט, דערצו האָט מען נעדאַרפט האָבען: מענשען, ענערגיע, איבערגעבענהייט — און ועל כולם — געלד.

און אַ כך געלד. מילאַ מענשען, ענערגיע און איבערגעבענהייט — אויף דעם זענען דאָך דאָ חלוצים; אָבער געלד? הונדערט טויזענד פונט האָט געגעבען דער קרן-היסוד. דערמיט איז געלעגט געוואָרען דער גרונדשטיין פאַר דער פינאַנסירונג פון דער גאַנצער אונטערנעהמונג. און ווייטער — ווייטער איז אַ גרויסער אַ גאָר גרויסער מחותן צו דער פינאַנסירונג פון אָט דעם רוטענבערג פלאַן דער לאָרד רידינג אונזער גאַסט. ער האָט עס געהאָלפען אין לאָנדאָן גרינדען די „ארץ ישראל'דיגע-עלעקטריע-געזעלשאַפט". ער האָט דאָך געהאַט אַ נאָמען אין „סיטי" — האָט זיך טאַקע דער געוועזענער וויצע-קעניג פון אינדיען מטריח-געווען — און דאָס געלד איז געשאַפען געוואָרען. היינט איז ער דער פרעזעס פון דער דאָזיגער געזעלשאַפט.

יאָ, די תל אביב'ער אידען זענען גערעכט: נישט אומזיסט איז ער געקומען. עס האָט זיך געוואָלט אָנקוקען דעם נס וואָס איז געשעהען אין נהרים. — היינטיגע צייטען לעבט דורך דער מענש די עפאָכע פון פאפיר... ווייט-ווייט אין פרעמדע לענדער געפינען זיך אונטערנעהמונגען און די אמת'ע בעלי-הבתים קוקען זיי אפילו נישט אָן. זיי האָבען די אַקציעס, שניידען די קופאָנען, און מעהר גאָרנישט. אַזוי איז עס אויך געשעהען מיט דער „ארץ-ישראלדיגער-עלעקטריע געזעלשאַפט". אין לאָנדאָן האָט מען פערקויפט אַקציעס; און אין ארץ-ישראל האָבען חלוצים געגראָבען, גע'עסק'ט-זיך מיט בעטאָן, געשאַפען ביים ירדן נאָך אַ קינסטליכען ים, אַ חוץ די צוויי נאַטירליכע ימים — ים-כנרת און ים-המלח — וואָס ער האָט פערמאָגט. —

— לאָרד רידינג האָט זיך נישט געהאַלט בענוגענדיק בלויז מיט'ן האָבען —

צופיל ברויט!

עקאנאמיסטען זאגען אונז אן א גוטע בשורה: ראס איצטיגע יאהר זאגט צו צו זיין א בעסער יאהר, ווייל... די גרויסע וועלט-שפייכלערס מיט תבואה וועלען שוין נישט זיין אזוי איבערפולט ווי אין די פריהערדיגע זעהר שלעכטע יאהרען, וועלען די פרייזען ממילא זיך א הויב-טוהן און אזוי ארום מאכען פרעהליכער און לעבעדיגער דעם וועלט-האנדעל און פראדוקציע.

מיט איין ווארט: די הויפט-סיבה פון דעם שווערען עקאנאמישען קריזיס, הערשט איצט איבעראל, זאגען זיי, איז וואס ס'איז דא צופיל ברויט אויף דער וועלט.

די מאסע-ערד איז א צו גוטע מאמע: זי גיט צופיל ווייץ, קארן און קארטאפעל. און וואס איז „צו", איז ווייזט אויס טאקע איבעריג. והא ראיה: מיליאנען פודען תביאה האבען געפוילט אין די גרויסע תבואה-שפייכלער און די ארבייטסלאזיגקייט איז געוואקסען. און מיליאנען מענשען אין פערשידענע לענדער האבען פראסט פשוט נישט וואס צו עסען... און הונדערטער און טויזענדער געשעפטס-לייט האבען באנקראטירט און באנקען האבען זיך פערמאכט, און אלץ דערפאר, ווייל ס'איז געווען צופיל ברויט אויף דעם וועלט, אן'איבערפראדוקציע מאכט פאלען די פרייזען אויף די נויטיגסטע לעבענס-מיטלען, בעריהרט עס שטארק אלע אנדערע מארקען און פראדוקציע. ביז עס איז געקומען צו דעם לעצטען שווערען קריזיס, וועלכער האט אויסגעזעהען ווי א באנקראט פון דער גאנצער היינטיגער עקאנאמישער געזעלשאפט.

און אזוי ווי אין דעם קומענדען יאהר וועט שוין נישט זיין אזא גוואלדיגע גערעטעניש און איבערוואוקס אויף תבואה וועט שוין ממילא ווערען פרעהליכער אויף דער וועלט.

אזוי זאגען די עקאנאמיסטען. און אויף עקאנאמיסטען האבען מיר, געוועהנליכע מענשען לעצטענס אנגעהויבען קוקען ווי אויף אמת'ע כשוף-מאכער.

און מיר מוזען זיי גלויבען ווייל אין די מסתרי עקאנאמיקס קענען מיר מיט פשוט'ען שכל נישט אריינדרינגען.

דער פשוט'ער מענשליכער שכל וועט קיינמאל נישט פערשטעהן פארוואס פויערים דארפען בעטען ס'זאל נישט זיין א גערעטעניש אויף זייערע פעלדער; פאר וואס מיליאנען מאסען תבואה זאל פוילען אין די שפייכלער אדער גאר ספעציעל פערברענט ווערען אין דער צייט ווען מיליאנען מענשען און קינדער האבען נישט צו עסען.

ווי אזוי די איבערגעשפיצטע עקאנאמיסטען זאלען עס נישט פרובען מסביר זיין וועט „דער מענש אין גאס" קיינמאל נישט פערשטעהן פאר וואס די האפענס און מאגאזינען זאלען זיין איבערגעשטאפט מיט כל טוב, און הונדערטער מיליאנען מענשען אין אלע ווינקעלעך פון דער ערד זאלען ארומבלאנקען נאקעט און באורועס און הונגעריג.

פאר וואס עס מוז קומען צו א שרעקליכען קריזיס, ווען ס'איז דא צופיל פון אלעם און אלעס ווערט צו ביליג? — אט דאס איז דער רעטעניש.

ס'איז דא צופיל ברויט אויף דער וועלט, דערפאר איז אזוי שלעכט.

דער פשוט'ער מענשליכער שכל וועט עס קיינמאל נישט פערשטעהן. און עס עס קען זיין, אז דער פשוט'ער מענשליכער שכל וועט אמאל רעוואלטירען און איינמאל פאר אלע מאל א פרעגטון:

איז נישט אמאל שלעכט אויף דער וועלט נישט דערפאר, ווייל ס'איז דא צופיל חכמה און איבערגעשפיצטקייט אויף דער וועלט. אז ס'איז דא פון אלעם צופיל, פאר וואס שיקט איהר זיי נישט אין די ווייטע לענדער וואו מיליאנען מענשען הונגערען?

אי איהר וועט מיליאנען מענשען אנזעטיגען און בעקליידען, אי איהר וועט האבען ארבייט און נישט דארפען מורא האבען פאר א גערעטעניש און פאר די אלע נייע ערפינדונגען וועלכע מאכען גרינגער דעם מענשען'ס ארבייט.

נישט צופיל ברויט נאר צופיל איבערגעשפיצטקייט איז דא אויף דער וועלט.

צופיל איברנעשפיצטקייט און נאך מעהר — גייציגקייט.

אוצרות מיט די נויטיגסטע לעבענס-מיטלען ווערען פערפוילט און פערניכטעט אין די גרויסע האפענס און שפייכלער פון דער וועלט, ווייל מענשען זענען קארג, גייציג און ווילען נאר הויכע פראפיטען.

„זיך איין אויג ארויסנעמען, אבי יענעם ביידע אויגען" — דאס איז, ווייזט אויס, די מאטא פון דער היינטיגער געשעפטס-וועלט.

האלט מען לענדער, קאנטיגענטען גאנצע מיט געוואלד אין א פרימיטיווען צושטאנד, ווייל דאס פערקלענערען די פראפיטען פון יחידים און די מענשליכע פראדוקטיוויטעט פלאצט פון איבערפולקייט, און אוצרות ווערען פערפוילט, און ארבייט געהט לאיבוד...

און מען זאגט אונז, אז ס'איז אלץ דערפאר, ווייל סאיז דא צופיל ברויט אויף דער וועלט.

אזוי טראכט יעדער פשוט'ער מענש וואס איז נישט בעה'בנ'עט אין די סודות פון עקאנאמיקעס.

אזוי טראכט ער און שעמט זיך אונטער פאר זיינע פשוט'ע מחשבות און ער שטעהט, ווי א ליימענער גולם, און הערט פינטלענדיג מיט די אויגען די פערוויקעלטע און פערפלאנטערטע לעקציעס פון די עקאנאמיסטען, מלוכה-לייט און פאליטיקער.

דער פשוט'ער שכל רעוואלטירט אין איהם: ס'טייטש ווי אזוי קען זיין שלעכט. ווען ס'איז גוט. ווען די נא-

---

די—אקציעס; ער האט געוואלט זעהן די ריזיגע ארבייט מיט זיינע אייגענע אויגען — איז ער געקומען קיין ארץ-ישראל.

די ארבייט איז שוין פערענדיגט דער ירדן איז שוין נישט פריי; געקומען זיינען יונגע פרישע קינדער פון דעם אלטען-אלטען פאלק און האבען איהם פערמויערט אין בעטאן, אלץ איז שוין פערטיג; דו שטעהסט אזוי ביים וואסער — און דו גלויבסט נישט דיינע אייגענע אויגען... צווישען די הרי-הבשן און הרי-מנשה איז אויפגעבויט געווארען א מעכטיגער עלעקטרישער טורבין און פון דאנען וועט געשיקט ווערען ליכט און קראפט איבער'ן גאנצען לאנד. איז עס נישט קיין חלום? — ניין רבותי! עפעס נייעס איז געשעהן אויך ביי אונז, אין דעם פערוואריפענעם מזרח. די ציוויליזאציע איז געקומען צוזאמען מיט אונזערע חלוצים אויך אהער, וואו אלטע-אלטע טרוימען האבען זיך גענעבעלט אויף די הויכע בערג...

— און אהער האט רוטענבערג געבראכט לארד רידינגען. איך נעהם זיך נישט אן צו טרעפען וואס ער האט געטראכט בשעת ער איז געשטאנען אויפ'ן ברעג פון דעם מעכטיגען וואסער-באסיין. אבער, אין איינס בין איך איבערצייגט: דער גייסטיגער בונד צווישען איהם און זיין פאלק, וואס ער קען איהם זעהר ווייניג, האט דא בעקומען א רעאלען ממשות'דיגען כאראקטער. ווי נישט-ווילענדיג האט ער זיך איינגעפלאכטען אין דער קייט פון אונזער רענעסאנס.

ארץ-ישראל איז א לאנד פון פדיון-שבויים. פערוואגעלטע נשמות בעקומען דא זייער תיקון. איך קען פיל-פיל מענשען, וועלכע עס האבען כמעט פערגעסען אין זייער אידישקייט און ארץ ישראל האט זיי ערהאלט פון זייער קרענק. איך קען זיי די בעלי-תשובות.

— אויב איהר ווילט טאקע וויסען וואס ער האט געטראכט, שטעהענדיג אויפ'ן ברעג פון ירדן — טא הערט-זשע זיך צו, וואס ער האט געזאגט אין תל-אביב אויפ'ן באנקעט, וואס איז איינגעארדענט געווארען לכבוד איהם. —פערשטעהט זיך דערווייל איז איהם געלונגען צו זעהען אין תל-אביב מיט איהרע קינדערלעך, אונזער ביטעל אייגענס און אינדוסטריע די פרדסים פון פתח-תקוה — און דאס אלס צוזאמען האט זיך ביי איהם אויסגעגאסען אין א זעלטען שעהנע רעדע.

עס האט גערעדט נישט דער געוועזענער וויצע-קעניג פון אינדיען, אויך נישט דער געוועזענער אויסערען-מיניסטער פון גרויס-בריטאניען — ניין. דאס האט גערעדט א יוד אנ'אמתער, ווארימער יוד, וואס ארץ-ישראל האט איהם פערנומען פאר'ן הארצען.

— איך בין צום ערשטען מאל אין ארץ ישראל—האט ער אנגעהויבען זיין רעדע — און ווען איך בין א משורר, וואלט איך דאן געקענט איבערגעבען אלץ, וואס איך פיהל היינט.

—דער גורל מיינער האט מיר צוגעגרייט דעם דאזיגען שענסטען טאג אין מיין לעבען.. און פון זיין מויל שיטען זיך פערעל.

— איך האב נישט געגלויבט, אז אויף מיינע עלטערע יאהרען זאל איך קענען פיהלען דאס, וואס איך פיהל היינט. טיף אין מיין הארצען לעבט דאס. און איך וויל, אז איהר זאלט וויסען: איך פיהר מיט פון דאנען פילע-פילע זכרונות, געדאנקען און מיינונגען, וועלכע איך האב דא געהערט, געזעהען און איבערגעלעבט..

און פערבייגעהענדיג אויך א גוטע הבטחה:

— איהר האט אנגערירט די סאמע סטרונעס פון מיין נשמה, און איך בין מבטיח, אז איך וועל טהון אלץ צוליעב אייך און צוליעב דעם לאנד..

דו לעזט די נבואה רעדע און בשעת מעשה טראכטטו:

ווען אלע גרויסע אידען כאפען זיך ארויף א מאל צו אונז, ווען אלע אידישע פאליטיקער וואלטען זעהן מיט זייערע אויגען דעם נס, וואס איז געשעהן אין ארץ-ישראל-מעגליך, אז זיי וואלטען אנגעהויבען זאגען שירה וועגען אונזער אלטען פאטערלאנד..

ווי פערדינען יודען אין ראדאם.

וואס זאגט א לעדער-סוחר?

דער לעדער-מסחר האט שוין זיין גלענצענדע צייט חייט הינטער זיך. עס זענען בלויז פערבליבען בלאסע רעשטלעך, וועלכע דערמאנען אין קיין פאל נישט זייער פערצווייגטען לעדער-האנדעל, ווי ער האט אויסגעזעהן אין די פריהערדיגע יאהרען ביי אונז אין ראדאם.

דער לעדער-סוחר מיט וועלכען איך האב פערבונדען א שמועס וועגן מצב אין דער דאזיגער בראנזשע האט כמעט מיט א איכה-ניגון געגעבען זיינע ערקלערונגען.

— נאך ערשט אין 1925-טען יאהר האט דא דער לעדער-מסחר געבליהט, אזוי. אז די דאזיגער בראנזשע זענען געווען בעשעפטיגט הונדערטער ראדאמער יודישע ראדאמער יודישע פאמיליעס. בעת היינט איז פון זיי קיין דריטעל נישט געבליבען. די איבריגע זענען דורכ'ן קריזיס און שלעכטע קאניונקטורען אראפגעווישט געווארען פון דער איבערפלאך.

דעם לעדער-מסחר האט געגעבען א שטארקען קלאפ די גומי-אינדוסטריע סיי זומער אין סיי ווינטער טראגט מען זעהר פיעל גומי-אויסארבייטונגען, וואס מיט דעם פערשפארט מען ראך שוין צו נוצען לעדער-שיך. און דאס רופט זיך אב קודם-כל אויפ'ן לעדער-סוחר; אויך דער פויער, וואס איז געווען א גרויסער אבנעמער און א גוטער קונה איז כמעט ווי פערשווינדען; אנשטאט דעם וואס אין די בעסערע צייטען פלעגט דער פויער נאכ'ן פערקויפען זיינע פראדוקטען אויפ'ן מארק, אריינגעהן אין א לעדער-קראם און זיך אויסקלויבען סחורה אויף א פאר שטיוועל פון אנהויב ביז'ן סוף. זענען דאך היינט די דארפ'ס-פראדוקטען אזוי געפאלען אין פרייז, אז דער פויער ערלויבט זיך כמעט גארנישט צו קויפען אין שטאדט ס'קומט איהם באמת אויס זעהר שרעקליך, אז נאכ'ן פערקויפען א סיה קען ער זיך ערשט קוים איינשאפען א פאר שטיוועל; קויפט ער זיך אויפ'ן מארק אבי-וואס, די בילינסטע פאר און ער מיידט שוין אויס דעם לעדער-סוחר

דער דאזיגער אומשטאנד האט ביי די לעדער-סוחרים צוגענומען א קונד, וואס האט דורכ'ן יאהר אריינגעבראכט גאר א גרויסע לייזונג פון וועלכער איצט איז געבליבען א נישטיגער מינימום.

עס איז פערלארען געגאנגען א קונד — דער סאלדאט.

פאר דער מלחמה פלעגען גאנצע מחנות „נאיואבראנצעס“ פאר'ן אריינגעציגען ווערען אין מיליטער בעלאגערען די לעדער קראמען וואו זיי פלעגען זיך איינקויפען סחורות אויף שטיוועל; אויך ביים בעפרייען זיך פון מיליטער פלעגען זיי מאכען ענליכע איינקויפען. און חיינט איז אט דער מיין קונד אינגאנצען נישטא.

— ווי זעהען אויס די קויף און פערקויפס-בדינגונגען?

— אז די לעדער-סוחרים דארפען קויפען סחורה איז דער פדיון א מוומענער; דערצו האבען דערבראכט די באנקראטען און ליקווידאציעס פון פיעל לעדער-געשעפטען; אבער בשעת מיר פערקויפען שוין די סחורה, אין דעטייל גיבען מיר עס אויף בארג. אנדערש קען עס אין אונזער האנדעל נישט געהן, און ביי אזא צושטאנד איז היינט א געוועהנליכע ערשיינונג אז עס ווערט פערלארען פיעל געלד.

כ'האב עס אנגענומען פאר גענוג צו אילוסטרירען די לאגע ביי די לעדער-קרעמער.

בור גיט מיט דער פולער האנד פון איהר האב און גוטס ס'טייטש, פאר וואס זאל זיין שלעכט אויף דער וועלט, ווען אונזערע שפייכלער פלאצען מיט רייכטימער, ווען די מענשליכע גאונות ערפינדעט אלץ בעסערע מאשינען און ארבייט'ס-מעטאדען?

אבער ער האט נאך מורא צו פרעגען... מסתמא. איז עס נישט אזוי פשוט חי עס דאכט זיך... לאמיר זיך בעסער פרובען גוט צוהערען צו דעם, וואס די עקאנאמיסטען זאגען... אט זאגען זיי דאך, אז עס געהמ ווערען בעסער דאס יאהר. ווייל ס'וועט זיין ווייניגער ברויט אויף דער וועלט, און אז ס'וועט זיין ווייניגער תבואה, וועלען ווערען העכער די פרייזען און די העכערע תבואה-פרייזען וועלען אויפלעבען די מארקען, דעם האנדעל און אז. וו, א. אז. וו.

מסתמא ווייסען זיי דאך, וואס זיי רעדען.

לעא קעניג.

וואס זאגט א דאמען שניידער?

דער דאמען-שניידער מיט וועלכען איך האב געשמועסט וועגן דעם מצב אין דאזיגען פאך האט אנגעהויבען דערצעהלען דערפון, אז פאר דער מלחמה האבען דאמען-שניידערס געמאכט א שעהן לעבען. ס'איז געווען ארבייט לרוב, און דערצו האט מען אויך קיין שטייערען נישט געצאהלט; איצט איז נאך צו אלע שלעכטע אומשטענדען, וואס זענען געשאפען געווארען דורכ'ן קריזיס צוגעקומען א גרויסע קאנקורענץ. מחמת דער פאך האט זיך זעהר פערמעהרט און פערשפרייט. ווער עס קאן און ווער עס קען נישט זענען געווארען מייסטער'ס און מען ארבייט פשוט פאר אומזיסט אזוי אז די אמת'ע קוואליפיצירטע דאמען-שניידער'ס געהען אונטער.

חי איז ביי אייך דער איצטיגער סעזאהן.

אין סעמפטעמבער און אקטאבער איז געווען אביסעל ארבייט אבער איצט האט עס זיך כמעט ווי אבגעשטעלט. אין דער צייט ווען תמיד איז נאוועמבער געווען דער בעסטער מאנאט ביי דאמען שניידערס; מיט די צוויי חדשים ארבייט דארף מען לעבען א גאנצען ווינטער ביז פאר פסח. ס'הייסט ביז א צווייטער סעזאהן-צייט.

דער דאזיגער צושטאנד ביי דאמען-שניידער לאזט זיך ערקלערען 1) מיט קאנקורענץ 2) קריזיס.

צי גיעט איהר ארויס אייער ארבייט אהן געלד און צי האט איהר חובות?

ס'איז קיין אנדער ברירה נישטא. מען מוז געבען אהן געלד, מען קען מען קען מיט קיין קונד נישט איינרייסען; א טייל בעצאהלען און א טייל נישט. אביסעל געלד ווערט פערפאלען; די דאמען-שניידערס האבען שוין אייניגע מאהל געמאכט א פרוב פון צוזאמענרעדען זיך נישט צוגעבען אהן געלד עס האט נישט געבראכט קיין שום רעזולטאט.

וועלכער מין קונד גייט זיך איצט אממערסטען און פון וועלכע שטאפעזטייערע, צו ביליגע?

— ס'לאזט זיך איצט בעמערקען א מיטעלמעסיגער קונד, קיין רייכע קונדען זעהט מען אינגאנצען נישט אן, און אין גרעסטען טייל לאזט מען זיך ניצעווען געטראגענע זאכען

זיין געשפרעך פערענדיגט ער אזוי..

— אין אלגעמיין געפונען זיך דאמען-שניידערס אין גיט קיין בעסערער לאגע ווי מענער-שניידערט,

פ.

— רערווייל איז ביי אונז לעבעדיג. ס'איז כראי געווען צו כאפען א קוק אויף תל-אביב. ווען לארד רידינג האט זיך בעוויזען אין איהרע מויערען. מען שפארט זיך. מען שטופט זיך; יעדער וויל זעהן דעם גרוימען יודען. נישט נאר צוליעב נייגעריגקייט אליין; מען גלויבט אז אזא יוד קען העלפען. ער מוז העלפען. ער וועט העלפען, און אזא יודען איז כדאי צו זעהען!—

—די גאנצע שטאדט האט זיך אויפגעשאטען אויף דרויסען. קליין און גרויס; ביי דער עיריה—נישט א פינגער אריינצושפארען, א ים פון קעפ. אט האט ער זיך בעוויזען. א פיעל-טויזענד קוליגע שטימע האט אויפגעשריען א פרעהליכען לעבעדיגען „הידד“— ער שטעהט אויפ'ן באלקאן און שמייכעלט. — אזוי פיעל יודען, דורכאויס יודען! א אידישע שטאדט! און דא איז מען איהם מוריע. אז תל-אביב האט איהם אויסגעקליבען פאר א עהרען-בירגער פון שטאדט. נישט פיל האבען זוכה געווען צו אזא כבוד. נור באלפור אחד-העם, איינשטיין, באראן ראטשילד, הערבערט סעמועל און אונטערמייער. דיזענהאף דערלאנגט איהם דעם דאזיגען דאקימענט. געשריבען אויף פארמעס איינגעוויקעלט אין א זילבערנע שייד, אויף דעם לאנגליכען פנים פון לארד רידינג צוגיסט זיך פרייד און שמחה...

אינ'ם נאמען פון שטארט-ראטשטעהט געשריבען אין דער דאזינער מגילה — און החכם פון אלע מיטגלידער האט בעשלאסען דער אויספיהרונגס—ראט פון דער תל-אביבער שטאדט פערוואלטונג, אויסצוקלייבען דעם מארקיז רופוס אייזיק לארד אף רידינג פאר אנ'עהרען בירגער פון דער שטאדט תל-אביב.

— עס הילכט ווירער א מאהל א פרעהליכער און א הארציגער „הידד“:

— אין איין האנד א קראנץ און אין דער צווייטער—די מגילת מיט די קלייניגקע פיער-קאנטיגע אותיות געהט ער ארונטער פון די טרעפ.—

דאס פובליקום וויל זיך אלץ נישט פאנאנאנדער געהן.—

—שפעטער ביינאכט זענען נאך פיעל געשטאנען אין שדרות-ראטשילד און געקוקט אויפ'ן הויז וואו ער האט זיך אבגעשטעלט, אפשר. וועט ער זיך בעוויזען?—

ח. ל. חריפאי.

הייסט איהם ארבייטען

פון א פרוי צו מיידלעך

פון בעלא בלאנק.

צו די מיידלעך! ווען איהר ווילט אויספרובען די ליבע פון אייער געליבטען, הייסט איהם ארבייטען פאר אייך!

ארבייט איז דער בעסטער פרוווּשטיין פאר א מאנ'ס ליבע.

איהר קענט מיט א געפאקט פימעל, מיט א שלאנקע טאליע און מיט א פערשייט לעקעלע ביי די אויערן ווייזער שנעל אנצינדען א „ליבע" אין די בלוטען פון א יונגענמאן; און קוים ליבט ער אייך, וועט ער אייך שוין ניט זשאלעווען קיין פאעטישע ליבעס-ערקלערונגען און הייסע ליבעס-שבועות; ער וועט ליגען פערשמאכט פאר אייערע פיס; ער וועט אייך אויסשפילען די שענסטע ראמאנסען, ער וועט אייך נעמען אין קינא און אין דאנסינג און ער וועט מיט אייך אפזיצען האלבע נעכט אין די „קיש-ווינקעלעך".

אבער דאס אלץ איז נאך קיין בעווייז ניט, אז ער האט אייך ליעב מיט א טיפער, עכטער, דויערנדער ליבע וועלכע איז גרייט צו ברענגען די גרעסטע קרבנות פאר'ן גליק פון דער געליבטער.

הייסט איהם ארבייטען!

הייסט איהם טאן, שטרעבען, זיך אנשטרענגען, זיך פלייסען און מיהען צו שאפען פאר אייך א גליקליכע געזיכערטע צוקונפט.

מיר זאגען ניט אז יעדער יונגערמאן איז אימשטאנד צו פערזיכערען דאס מיידעל, וועלכע ער ליבט, מיט א גליקליכער זארגלאזער צוקונפט; נישט אלע האבען די כחות, די פעהיגקייט אדער די געלעגענהייט צו פערזיכערען זיך מיט א גליקליכער עקאנאמישער לאגע פאר'ן גאנצען לעבען;

ערפאלג איז איבערהויפט א זאך וועלכע מ'קען ניט אויסרעכנען און באשטימען פאראויס, ווייל זי הענגט אב אין א סך זייטיגע און צופעליגע זאכען, איבער וועלכע מיר האבען נישט קיין שום קאנטראל.

איהר טארט זיך מיידלעך אלזא ניט איינרעדען, אז מיט דעם וואס איהר וועט פועלן ביי אייער ראמאנטישען געליבטען, אז ער זאל ארבייטען און שטרעבען און פרובען עפעס אויסטאן אין דער וועלט, האט איהר „שוין" אנגעכאפט גאט פאר די פיס" און איהר זענט שוין פערזארגט מיט גליק און פרנסה פאר'ן גאנצען לעבען.

מיר זאגען בלויז, אז אויב איהר וועט פועלן ביי אייער געליבטען, וועלכער איז „שטערבליך פערליבט" אין אייך, אז ער זאל ווייניגער ראמאנסירען און מעהר ארבייטען, ווייניגער פערברענגען מיט אייך און מעהר פערברענגען אין ביורא מיט זיין ארבייט, מיט זיינע ביכער, צי מיט זיינע געשעפטען, אויב איהר וועט דאס ביי איהם פועלן, דאן האט איהר א זיכערען בעווייז, אז זיין ליבע צו אייך איז אנ'עכטע און אנ'ערנסטע נישט אויף א שפאס, אויף א מינוט, א וואך א חודש.

זאל ער ארבייטען. זאל ער דענקען ניט נאר פון אייער היינט נאר אויך פון אייער צוקונפט; זאל ער אייך וועלען גליקלעך מאכען ניט נאר אין דעם מאמענט, ווען ער האלט אייך אויפ'ן שויס און פארשיכערט אייך מיט די זיסקייטען פון זיינע ליבעס-קושען. נאר אויך שפעטער, ווען איהר וועט שוין זיין די באלעבאסטע פון זיין הויז און די מאמע פון זיינע קינדער—אויב ער דענקט פון אזעלכע זאכען.

קיין געשריבענע גאראנטיע קען ער אייך דאך ניט געבען. אז ער וועט אין זיין ארבייט האבען דעם געווינשטען ערפאלג און אז אייער לעבענס גליק איז שוין געזיכערט אויף שטענדיג.

אבער מיט דעם וואס ער ארבעט פאר אייער צוקונפט, זאל ער אייך בעווייזען אז ער ליבט אייך מיט שטארקער, טיפער ליבע אין אז ער קוקט אויף אייך ווי אויף זיין בעשערטער, ווי אויף א טייל פון זיך אליין.

מיר שרייבען דאס אלץ אלס א ווארנונג פאר פיל פיל פערליבטע מיידלעך וועלכע „געהען" אויס מיט בחורים, ניט קימערענדיג זיך וועגען קיין זאך, חוץ זייער מאמענטאלען גליק. דער בחור איז א שיינער, פריילעכער יונג, א גוטער טענצער א פיינער וויצען-זאגער אין שווערען שווערט ער איהר מיט די הייליגסטע שבועות, אז זי איז זיין ערשטע און איינציגע ליבע און אן איהר איז זיין לעבען ניט ווערט קיין אויסגעבלאזען איי; און ער בעווייזט עס טאקע מיט „פאקטען"; שטענדיג איז ער ביי איהר און ארום איהר; ער טרעט פון איהר ניט אפ. ער לאזט איהר א מינוט ניט זיין אליין, ער ווארט אויף איהר ער באגלייט איהר אויף יעדען גאנג ער נעמט איהר אין טערא-דענע אמוזיוונג'ס-פלעצער, ער קושט איהר, ער האלזט איהר, דריקט איהר צו זיין הארצען. ער איז פאר איהר „פלאם און פייער" — וואס דארף א מיידעל מעהר? זי איז דאך „אוויי גליקלין! איינפאך בערוישט פון גליק און ליבע.

אין אט דער מאמענטאלער בארוישונג ליגט די געפאר, מיידלעך.

פאר וואס ענדיגען זיך אזוי פיל יונגע הייסע ליבעס מיט ביטערע ענטוישונגען און אפילו מיט טראגעדיעס?

ווייל די מערסטע מיידלעך פארליבען זיך אינ'ם פנים פון א בחור, אין זיינע ברענענדע אויגען אדער אין זיינע שיינע פארפירערישע רייד, אבער נים אין זיין גייסט, אין זיין כאראקטער, אין זיין אינערליכען וועזען.

עס וואלט געווען גאר אנדערש אויף דער וועלט, ווען יעדע מיידעל האט געהט א לענגערע צייט מיט א בחור וואלט זיך אינמיטען אפגעשטעלט, זיך פערטראכט און זיך געפרעגט: מיט וואס פאר א סארט בחור שלעפ איך זיך ארום טאג און נאכט? מיינט ער עס ערנסט מיט זיין ליבע, צי מיר? האט ער א שטארקען גייסט, אנ'איידעלען ערנסטען כאראקטער? איז ער ניט פון די פוסטע, כאראקטער - שוואכע פראנטען, וואס קענען נאר שטארק קושען, אבער זעהר שוואך ארבעטען און עפעס דערגרייכען אין זייער לעבען?

זאל אייער געליבטער פאר אייך ארבעטען! ערלויבט אים ניט צו פארטאכלעווען זיין גאנצע צייט מיט האבען מיט אייך כסדר ראנדקעס; דאס איז נאך ווייט ניט די גאנצע ליבע; אזא מין סארט „ליבע" קענט איהר קריגען ביי יעדען אנדערען מאן, ניט נאר ביי אייער אפיציעלען געליבטען.

אויב איהר ווילט וויסען, צי אייער בחור'ס ליבע איז א ערנסטע, שטעלט איהם אויף דער פראבע; הייסט איהם ווייניגער קושען אייך, און מעהר ארבייטען פאר אייך און פאר אייער צוקונפטיגען פאמיליען-גליק!

■■■■■■

טאג-בוך

פון א ראדאמער זעלבסטמערדער

שוועסטער און ברודער האבען חתונה געהאט

ווען די אלטע קריסטין, די בעדינערין האט פערענדיגט איהר דערצעהלונג איז שוין פאר מיר קלאר געוואָרען, אז מיין איידעם איז נישט קיין אנדערער ווי נאר דער זוהן פון מיין פרוי, וואס זי האט געבארען פון פאלקאווניק. ס'האט געשטימט לויט אלע סימנים, דאטעס און ערטער, וואס די אלטע האט אנגעוויזען.

ווען די אלטע קריסטין האט אזוי גערעדט און געהאלטען ביים סוף איז גראד אונטערגעקומען מיין איידעם פון פאסטען. ס'איז פלוצלינג שטיל געווארען, אבער מיין איידעם האט זיך משער געווען, אז מיר האבען איבערגעריסען א וויכטיגען געשפרעך, וואס מיר האטען פאר איהם בסוד. ער איז צו אינז צוגעשטאנען און א מער'-עקשנ'טער קאטעגאריש געפאדערט מיר זאלען איהם זאגען, וואס מיר האבען פריהער גערעדט. ס'האט גארנישט געהאלפען קיין שום תירוצים און די אלטע גויע האט זיך קוים אויפגעהויבען פון ארט, צוגעגאנגען צו מיין איידעם און מיט צערטליכקייט זיך אנגערופען:

— מאי סינקו, שרעק דיך נישט, ס'איז חלילה נישט געשעהן קיין שרעקליכעס, כ'האב נאר דערצעהלט, ווי אזוי כ'האב דיך אויפגעהאדעוועט און ערצויגען ווי א אייגען קינד, ווייטער נישט, וואס, ביסט בייז אויף מיר?—

מיין איידעם איז בלאס געווארען. ס'איז געווען קענטיג, אז ער איז אויפגערעגט אבער נישט וועלענדיג מאכען קיין פארוואורף האט ער שנעל געווארפען מיט ווערטער, ווי ער וואלט געוואלט פערווישען זיין אפשטאמונג. ער האט זיך אבער פערפלאנטערט, און ער האט געזאגט דאס. וואס ער האט אייגענטליך נישט געוואלט זאגען.

— יא, כ'איז אמת—האט מיין איידעם געוואלט פערריכטען—מיין פאטער איז געווען א. וונישער זשאנדארמסקי פאלקאווניק און מיין מאמע איז געווען א יודישקע. זיי האבען זיך פערליבט און די פרוכט פון זייער ליבע — דאס בין איך איז וואס? איז עס דען א שאנדע? וואס, איהר קוקט אויף מיר נישט גוט? — האט מיין איידעם אויפגעריסען א פאר גרויסע משונה'דיגע אויגען און מיט זייגע שפיציגע בליקען געשטאכען מיר און מיין טאכטער, זיין פרוי, אין די שנימער אויין.

„כ'בין זיך מודה, אז כ'האב פער-סמ'ט מיין מאן“.

דער „ליבע - פראשעק“ האט נישט געהאלפען

אין שטאדט הערט מען נישט אויף צו רעדען וועגען דעם שרעקליכען רעטזעלהאפטען טאַט פון יודישען טרעגער חיים קרול. ס'ווערען ארויסגעזאגט פערשיעדענע השערות און מיט יעדען טאג קומען צו נייע פרטים.

די גאנצע צייט פון דער אויספארשונג האט קרול'ס ווייב כסדר געענדערט איהרע ערקלערונגען און נישט געוואלט זיך מודה זיין, אז זי האט א חלק אין דעם מורד איבער איהר מאן.

ערשט די טעג האט זי צום ערשטען מאהל אנגעהויבען איהר ערקלערונג ביים אויספארשונג'ס-ריכטער מיט די ווערטער: „כ'בין זיך מודה או כ'האב פער'סמ'ט מיין מאן“.

אלס די סיבה פארוואס זי האט דאס געטוהן האט זי איינגעגעבען אין איהר ווייטערדיגער ערקלערונג דעם פאקט, וואס קרול האט זי אוועקגעווארפען און האט דערנאך חתונה געהאט און געלעבט מיט א צווייטער, פארוואס ער איז געוואָרען פאראורטיילט אויף א יאהר תפיסה. מ'האט איהם געזאלט אלס שטראף פאר ביגאמיע איינזעצען אין תפיסה. זי איז געבליבען מיט א 9 חדשים'דיג קינד. דער מאן האט איהר נישט געגעבען אויף חיונה. ער האט איהר אויסגעלאכט און בערעדט אז זי פיהרט זיך נישט אויף מאראליש.

זי האט שוין מטהר גישט געקענט איבערטראגען די ליידען און באשלאסען זיך נוקם צו זיין. זי האט זיך געטראפען מיט איהר א חבר'טע, אויך אזא געליטענע פרוי. א געוויסע וואטשעכאווסקא און ביידע זענען זיי געפאהרען קיין קאזשעניץ צום זנאכער מארע, פון וועמען קרול'ס ווייב האט פערלאנגט סם. דער זנאכער האט אפגעזאגט איהר בקשה און ער האט איהר אנשטאט סם געגעבען א פראשעק מיט אזעלכע פעלד-גריגסען, וואס זאל איהר צוריקקעהרען די ליבע פון איהר מאן.

* * *

ווי ס'איז שוין בעוויסט, איז קרול נאכדעם ווי ער האט אויסגעטרונקען דעם בראנפען. וואס די וואיטשעכאווסקא האט איהם געגעבען, געשטארבען.

ס'האט זיך ארויסגעוויזען, אז קרול'ס ווייב האט דער וואיטשעכאווסקא געגעבען בראנפען, וואס איז געווען געמישט מיט סם, וואס מען בענוצט צו מייז. דעם סם האט זי געקויפט אין דער ולאריגא - אפטייק אויף דער סקארישעווסקא.

דער „ליבע-פראשעק“ פון קאזשעניצער זנאכער — אויב זי האט איהם שוין יא אפילו צוגעשאטען, האט ניט געשפילט קיין שום ראליע אין דער סם האט זיך געטוהן דאס זייניגע.

אויף די אפריקאנער מיליאנען-ירושה רופען זיך אב קרובים פון ראדאם.

אין צוזאמענהאנג מיט דער ידיעה וואס מיר האבען געבראכט וועגען דער קאלאסאלער מיליאנען-ירושה פון פוילישען יוד האפמאן אין דרום-אפריקע, האבען זיך צו אונז אין רעדאקציע געמעלדעט אייניגע ראדאמער איינוואהנער, קרובים פון יענעם פערשטארבענעם מיליאנער, נאך א עצה, וואס זיי זאלען טוהן.

איינער, דער היגער איינוואהנער שלום העפמאן וואהל 31 רעכענט אויס דעם גאנצען סדר-הייחוס פון דעם מיליאנער האפמאן און לויט ראיות ברורות ווייזט ער אויף, אז ער איז א פאקטישער נאהנטער קרוב. ער האט אונז דערצעהלט, אז דער אפריקאנער האפמאן שטאמט פון מאגעלניצע. ער האט געהייסען דוד. ער איז שוין מיט לאנגע יאהרען צוריק אוועק קיין אפריקא. געשטארבען איז ער נאך פאר דער מלחמה און נאך דאמאלסט האבען די קרובים אינטערגענומען א אקציע צו ערווערבען די גרויסע ירושה. ווי וואלטען שוין זיכער געווען אויף א וועג, ווען נישט די אייראפעאישע קריעג. די וועלט-מלחמה האט זייערע פלענער צושטערט און די גרויסע מיליאנען-ירושה איז דעריבער ביז היינט נאך נישט ערלעדיגט געווארען. דער ה' שלום האפמאן פון ראדאם ערקלערט אונז. אז נאך זיין זיידע עליו השלום האט פאר דער מלחמה געלייגט אויף דעם פיעל געלד כדי צו בעווייזען זיין קרובה-שאפט מיט'ן פערשטארבענעם מיליאנער.

זיין זיידע און אויך דער היגער האפמאן שטאמען טאקע פון מאגעלניצע וואו ער האט נאך וואהנען ביז היינט א ברודער. דער היגער האפמאן איז אויך א קרוב פון די פאמיליעס גוטשטאט און גאלדבערג און אלע צוזאמען האבען זיי א שייכות אין פאמיליען-אנגעהעריגקייט מיט יענעם מיליאנער.

ווי מען הערט געפונען זיך אויך אין לאדז אזעלכע האפמאנ'ס. איינער פון זיי איז גראר א פאפולערער אדוואקאט. וואלט טאקע גלייך געווען, אז די קרובים זאלען זיך פערשטענדיגען מיט איהם און געמיינזאם זיך בעראטען וואס זיי האבען צו טוהן.

מיין טאכטער האט פערשטאנען. אז דא שאפט זיך א געפעהרליכע סיטואציע. זי האט דאס קונציג אויסגעמיטען און בערוהיגענדיג איהר מאן געזאגט:

— אך, וואס רעדסטו, טייערער, דו ביסט ביי מיר און אפילו ביי מיין פאטער געשעצט נאך פיעל מעהר ווי א לעגאל, געזעצליך קינד. ליבע דאס איז די עהרליכסטע און אידעאלסטע זאך אויף דער וועלט. א בעווייז, אז אויך איך האב זיך אין דיר פערליבט אפילו דאן, ווען כ'האב געמיינט. אז ביסט א עכטער רוס פון אמת'ע פראוואסלאווניע-מאמע. אפילו מיין פאטער האט מיר דערין נישט געשטערט. יעצט ווען דו ביסט א האלבער א אונזערער, ס'חייסט פון דיין מאמעס זייט ביסטו דאך נאהנט צו אונזער פאלק, זענען מיר דאך אודאי גליקליך און צופרידען. ווי פאלסטו אויס, אז מיר קוקען אויף דיר גאר בזהיט נישט גוט!

מיין טאכטערס ווערטער האבען אויף איהם געווירקט און א בערוהיגטער האט מיין איידעם גענומען ווייטער דערצעהלען:

— מיין פאטער איז געווען זשאנדאמעריע-פאלקאווניק אין ראדאם. ער האט זיך דארט פערליבט מיט א שעהנע און רייכע יודישע יונגע פרוי, וועלכע האט געהאט א מאן. ווען איך בין געבוירען געווארען האט מיך יענע פרוי, מיין מוטער, געמוזט אוועקגעבען צו אנ'אם, ווייל איהר יודישער מאן האט געוואוסט, אז איך בין נישט זיין קינד און ער האט געוואלט דעריבער מיין מוטער פערלאזען. מיט אמאהל האט מיין מוטער ערקלערט איהר מאן דעם יוד, אז איך בין געשטארבען. אין דער אמת'ן האט מען מיך שטילערהייט אוועקגעפיהרט קיין ווארשא. טאקע צו אט דער גוטער אלטער פרוי, וועלכע איז דאן נאך יונג געווען. זי האט מיך געזויגען. ווען כ'בין עלטער געוואָרען, האט מיר די אם אלעס דערצעהלט און כ'האב זיך אוועקגעלאזט זוכען מיין פאטער דעם פאלקאווניק. ס'האט גראר אויסגעבראכען די מלחמה מיין פאטער איז שוין אין ראדאם נישט געווען. ער איז אוועק קיין פאלטאווע. איך בין דאן אריין אין דער רוסישער ארמעע. זיך דערדינט צו דער ראנגע פון א אפיציר און מיין פאטער האב איך אלץ נישט געפינען. יא, כ'געדענק, מ'האט מיר געזאגט, אז אין פאלטאווע איז דא א ראדאמער יודישע פאמיליע, בין איך דארט אוועק מיט נאך קאלעגען, אפיצירען מיט'ן מיין זיך צו דערוויסען מעהר פרטים פון מיין פאטער. אבער דא האב איך געטראפען א פרוי, שוין א מיטעליעהריגע און צוויי שעהנע יונגע טעכטער. איך האב פערגעסען דעם צוועק פון מיין בעזוך און מיר האבען געשלאסען בעקאנטשאפט מיט די שעהנע יודישע מיידלעך. דער מאן איז נישט געווען אין דער היים, אבער פלוצלינג איז ער אנגעקומען. ער איז געווען א סאדראטשיק פון דער רוסישער ארמעע, געגאנגען מיליטעריש געקליידט לויט דעם אויסזעהן פון אנ'אפיציר. זיין פנים איז געווען שטרענג. אפנים, ס'איז איהם נישט געווען צום הארצען, וואס מיר פערברענגען דא. ער האט אונז אויסגעמוסר'ט, אז אין א צייט ווען די רוסישע ארמעע שלאגט זיך פאר'ן פאטערלאנד איז נישטא קיין צייט צו פלירטעווען, צו ראמאנסירען. מיר האבען זיך אקעגענגעשטעלט. ס'וואלט אפשר געקומען צו א קאנפליקט צווישען אונז. אבער מיט אמאהל אנ'אלארם. א סיגנאל רופט צום אבמארש אויפ'ן פראנט. מיר האבען פערלאזען די וואהנונג און אוועק. שפעטער בעת דער מפלה פון רוסישען צאר בין איך צוגעשטאנען צו פעטלורע, געשלאגען זיך מיט זיין מיליטער איבער אוקראינע, געזוכט אומעטום מיין פאטער דעם פולקאווניק, אבער ענדליך זיך דערוויסט, אז ער איז אומגעקומען פון די באלשעוויקעס. א יודישע פאמיליע האט איהם בעהאלטען אין קעלער, אבער ס'האט נישט געהאלפען. די באלשעוויקעס האבען אויך די יודען ארעסטירט און וואס מיט זיי איז געווארען ווייס איך נישט. ווען פעטלורע איז

קעלצער אבטיילונג.

א סענסאציאנעלע דין-תורה צווישן צוויי יודישע אינסטיטוציעס אין קעלץ.

לעצטענס איז ביים היגען רב פארגעקומען א אינטערעסאנטע דין-תורה צווישן 2 ארטיגע אנגעזעהענע אינסטיטוציעס. די געשיכטע שטעלט זיך פאר אזוי: דער „לינת-הצדק" האט גערופען לד"ת די ישיבה „תורת חסד", צוליב וואס די לעצטע זאמעלט געלד ביי פערשידענע געלעגענהייטען, ווי חתונות ברית'ן און בעיקר אויף אויפרופענס, אויף וועלכען די פילאנטראפישע אינסטיטוציע „לינת-הצדק" האט א חזקה פון לאנגע יאהרען, די ישיבה האט גע'טענה'עט אז זי האט א לענגערע חזקה דערויף...

יעדער צד האט צוגעשיקט עדות און נאך לאנגע און „הייסע" פערהאנדלונגען, האט דער רב ארויסגעגעבען א פסק: אז פון די אויפרופעגס-הכנסה קומט די ישיבה 60 פראצענט און דעם „לינת-הצדק" 40 פראצענט.

ווי מען שמועסט אבער, איז דער „לינת-הצדק" נישט צופרידען מיט'ן אורטייל. און גרייט זיך ארייןצוטראגען אנ'„אפעלאציע"...

אונגעוועהנליכע ליציטאציע

דער ווירטשאפטליכער קריזיס. וועלכער לאזט זיך פיהלען אין אלע צווייגען פון האנדעל, און אינדוסטריע, שאפט טיילמאהל אנארמאלע און אויסערגעוועהנליכע סיטואציעס וועלכע וואלטען בלי ספק געגאלטען פאר קאמישע, ווען ניט דאס, וואס דער טראגיזם פיהלט זיין אן.

נישט איינמאהל איז אונז אויסגעקומען צו הערען וועגען זאכען פון וועלכע מיר האבען געשטוינט, געשטאנען פערבליפט און נישט געקענט משיג זיין למשל, ווען מ'האט לעצטענס איבערגעגעבען, אז דער פויער פון דעם דארף האט פאריגער וואך אויפ'ן יאריד פערקויפט א קיה, פאר 15 זלאטעס, א חזיר פאר 3 זלאטעס, אדער, א פערד פאר 50 גראשען האבען מיר לעת-עתה. ביי די ביז איצטיגע קאניוקטורען, נישט געהערט, דערווייל — דערווייל, איז מיט עטליכע טעג צוריק פארגעקומען א ליציטאציע אין פינטשעוו, (קעלצער געגענד) ביי דעם פאכטער פון גראף וויעלאפאלסקיס גיטער, ה' קרול, אויף וועלכע ס'איז פערקויפט געווארען דער טויטער און לעבעדיגער אינווענטאר, צווישען אנדערע איז פערקויפט געווארען 50 פערד פאר 27 זל., בוכשטעבליך, זיעבען און צוואנציג זלאטעס.

שעהנע צייטען זיך דערווארט...

פאליטישער פראצעס

פאר'ן קעלצער קרייז געריכט זענען געשטאנען דעם פערגאנגענעם מיטוואך די כענטשינער יוגענדלייט ווילאוויטש אברהם בראון, וועלכע זענען בעשולדיגט געווארען אין געהערען צו דער קאמוניסטישער פארטיי.

שפעט ביינאכט האט דאס געריכט ארויסגעטראגען א אורטייל און די יוגענדליכע קאמוניסטען פער'משפט צו 3 יאהר שווערע תפיסה.

א קצבים-שטרייק אין קעלץ

פאריגע וואך איז אויסגעבראכען אין קיעלץ א קצבים-שטרייק. די סיבה דערפון איז לויט ווי די קצבים טענה'ען צוליב'ן הויכען שחיטה-אבצאהל. די קצבים האבען זיך דעריבער געווענדעט צו דער קהלה מיט די ביטע צו פערקלענערען דעם שחיטה-אבצאהל.

די קהלה האט נאטירליך נישט געוואלט איינגעהן דערויף, ווייל דאס וואלט בעדראהט די גלייכגעוויכט פון קהלה-בודזשעט, וועמעס הויפט-הכנסה, איז ווי געוועהנליך די שחיטה.

דער קאנפליקט האט אנגעהויבען אנצונעהמען שארפערע פארמען, נעמליך די קצבים האבען געבראכט פלייש פון דער פרעמד, דערויף האט נאטירליך דער קיעלצער ראבינאט באלד רעאגירט ארויסלאזענדיג אנ'איסור פון „ובילה-ושריפה" אויף דעם פון דער פרעמד געשאכטען פלייש, אזוי אז אין א גרויסער טייל פון דער אידישער בעפעלקערונג געבליבען אהן פלייש. ענדליך לויט דער השתדלות פון היגען ראבינאט, איז געלונגען צו ווירקען אויף די קצבים איבערצורייסן דערווייל דעם שטרייק, און זיך צו פערלאזען אויף א פערשטענדיגונג'ס-קאמיסיע וואס זאל בעשטעהן פון פארשטעהער פון דער אידישער קהלה, ראבינאט און קצבים-פעראיין.

בעת מיר שרייבען די שורות איז דער רעזולטאט נאך נישט בעוואוסט. די אונטערהאנדלונגען דויערן.

א צוזאמענפאהר פון האלץ - אינדוסטריעלער פון דער גאנצער פוילישער רעפובליק

פאריגע וואך איז אין קעלץ פארגעקומען א צוזאמענפאהר פון קאלעך-אינדוסטריעלער פון דער גאנצער פוילישער רעפובליק. דער צוזאמענפאהר האט בעטראכט די נויטווענדיגקייט פון שאפען אנ'אלגעמיינעם קאלך-סינדיקאט אויפ'ן שטח פון גאנצען לאנד. נאך לענגערע און ליידענשאפטליכע דעבאטען האט דער צוזאמענפאהר נישט געגעבען קיין פאזיטיווען רעזולטאט.

ס'איז בעשלאסען געווארען צו רופען אין די נעכסטע חדשים נאכאמאהל א קאנפערענץ, מיט'ן צוועק צו לעזען קאנקרעט די פראגע.

פארשטעהער צום ציוניסטישען צוזאמענפאהר

די ארטיגע „על המשמר"-גרופע, האט אויפ'ן סמך פון דורך איהר פערקויפטע לעגיטימאציעס דעסיגנירט איהרע מיטגלידער אין די פערזאנען פון: פרל"ל ל. אורבייטעל און וי ה"ה לאוויניק מ. ראטענבערג, א. גראנדאפעל און חיים זיעלאני אלס פארשטעהער אויף דעם 10טען ציוניסטישען לאנדעס צוזאמענפאהר. וועלכע קומט פאר סוף חדש אין ווארשא.

ווי בעקאנט ווערט דער צוזאמענפאר רעפרעזענטירט בלויז פון דער „על המשמר" פראקציע.

ענדערונג אין די היגער פאליצייארגאנען

פון קאמפעטענטע קוועלען דערוויסען מיר זיך, אז דער שעף פון אויסבארשונג'ס אמט אין קעלץ, אינספעקטאר טאדעאיש ווערק ווערט איינגיכען איבערגעטראגען קיין לעמבערג אויף דעם זעלבען אמט.

שעף פון אויספארשונג'ס אמט אין קעלץ זאל נאמינירט ווערען דער ביזאיצטיגער לעמבערגער שעף פון דעם אמט ה' בילעוויטש

קעלץ שלאגט דעם רעקארד פון פראטעסטירטע וועקסלען

לויט דער אויסרעכענונג פון הויפט סטאטיסטישען-אמט איז אין דער קיעלצער וואיעוודזטווא אין חודש נאוועמבער פראטעסטירט געווארען 44 276 וועקסלען אויף דער סומע פון 8.876.959 זל פון דעם אין קיעלץ גופא 5,222 וועקסלען אויף דער סומע פון 1.026 870 זל טשענסטאכוו 4.947 וועקסלען—.190120 זל סאסנאוויעץ 4259 וועקסלען 115.509 זל

לויט די צאהל איינוואהנער פערנעמט קיעלץ פונקט דאס לעצטע ארט כמעט א העלפט איינוואהנער ווי די שטעדט. סאסנאוויעץ. טשענסטאכאוו, דאך פראטעסטירט קיעלץ מעהר. א טראגישע אין א אנארמאלע ערשיינונג.

דער בעריהמטער ראדאשיצער רבי אין קעלץ.

פאריגען שבת האט אין קיעלץ געווילט דער ראדאשיצער רבי ר' חיים אשר'ל

זיין בעזוך שטעהט אין צוזאמענהאנג מיט די חתונה פון זיין שוואגער'ס זוהן דעם היגען סוחעדביוער דבי, וועלכע איז פארגעקומען דעם פערגאנגענעם מאנטאג אין ווארשא. שבת ביים „טיש" איז געוועזען זעהר א גרויסער עולם. בלויז צוגערייזטע חסידים זענען געווען עטליכע הונדערט.

טורקאָוו-אַקאַדעמיע אין ראַדאָם.

דער 15-יעהריגער יובילעאום פון זיגמונד טורקאָוו'ס סצעניש פּהעטיגקייט איז אויסגעפאַלען אין ראַאָם זעהר אימפאזאנט. אימפאָזאנט אין דעם זין וואָס דער עולם האָט דעם בעריהמטען און בעליבטען ארטיסט אויפגענומען מיט אומגעהוירען ענטוזיאזם. די וואָס זענען געקומען האָבען ארויסגעוויזען אַ לעבהאַפטען אנטייל אין יום-טוב זייגעם.

דער זונטאג'דיגער פייערליכער אָוונד האָט, זיך אָנגעהויבען מיט צוויי אקטען פון אנדרעיעוו'ס „געדאנק". זיגמונד טורקאָוו האָט דאָס מאָל איבערגעשטיגען זיך אליין און מיט זיין שפּילען ממש צעחושט דעם עולם. אין „געדאנק" האָט מיט איהם מיטגעשפילט דער ארטיסט יצחק גרודבערג. נאָכדעם איז געקומען א פראגמענט פון „אנקעל מאזעס" פון שלום אש. דאָ האָט טורקאָוו געשפּילט איינער אליין.

דער ארטיסט יצחק גרודבערג האָט פריהער איידער דער פאָרהאַנג האָט זיך אויפגעהויבען, געגעבען א איבערבליק פון דער האַנדלונג פון דער געגעבענער זאַך, און אַפּאָפּולערער שפּראַך-געבויטער שפּראַך האָט גרודבערג ארומגערעדט דעם גאַנצען אינהאַלט אזוי, אַז דער עולם האָט געהאט א קלאָרען בעגריף וועגען וואָס ס'געהט און זיך געקענט לייכט אָריענטירען בעת טורקאָוו איז אויפגעטרעטען אין גרים אין פערשידענע קרעאציעס.

דאָס פאָרזאָגען פון גרודבערג'ן און נאָכהער דאָס שפּילען פון טורקאָוו'ען האָבען געמאכט דעם איינדרוק ווי דאָס וואָלט געווען אזא מין אָריגינעלער שפּיעל, א דבר-חדש, וואָס האָלט דעם עולם דווקא מיט זיין נייעס אַמפּאַנירט. ס'האָט אויפגעוועהן ווי ביידע דערגענצען זיך און בילדען א גאַנצעס פון וואָס די צושויער האָבען זיך געשאַפען א פולשטענדיג בילד פון געשפּילטען.

נאָך דער אויפפיהרונג פון „אַנקעל מאַזעס" איז פאָרגעקומען א אקאדעמיע. אויף דער סצענע איז געזעסען דער יובל-קאָמיטעט אין צוזאמענשטעל פון די ה"ה קארפּש, מ. גלאט, י. גלאט, סטודענט פריד און בעל היובל טורקאָוו.

ה' קארפּש אלס פאָרזיצענדער האָט געעפענט די אַקאַדעמיע און אין קורצע ווערטער איבערגעגעבען די גרויסע פערדינסטען פון זיגמונט טורקאָוו פאר דער יודישער ביהנע. נאָכדעם האָבען בעגריסט א. גלאט אין נאָמען פון דעם דראמאטישען קרייז ביים ארבייטער ווינקעל, סטוד. פריד אין נאָמען פון די יודישע אקאדעמיקער, מ. גלאט אין נאָמען פון די אָוונד-קורסען.

צום סוף האָט גענומען א וואָרט דער בעל-היובל און דער עולם האָט איהם בעדאנקט מיט א הוראַגאַן פון אפּלאָדיסמענטען.

מיט א פראַגמענט פון „שבתי צבי", וואָס טורקאָוו האָט מייסטערהאַפט אויסגעפיהרט האָט זיך די אקאדעמיע געענדיגט.

אז פ'ן זאַהל, אויבוואָהל ער איז ניט געווען פול, האָט געהערשט א יום-טוב'דיגע שטימונג. אונזער אינטעליגענץ האָט, ווייזט אויס, גישט געהאַט קיין צייט צו קומען. זי האָט געהאַט בעסערע געשעפטען איידער צו קומען אויף א פייערליכע און גראנדיעזע פאָרשטעלונג פון אַן'איידעאַליש-יודישען ארטיסט אין וועמענ'ס יובילעאום ס'האָט אויך אנטייל גענומען די אדעליסטיש-קינסטלערישע וועלט פון דער פוילישער ביהנע.

פאַרלעזונג פון בעקאַנטען שריפטשטעלער יואל מאַסטבוים.

די נאָהענטסטע טעג ווערט פאָרקומען א פאָרלעזונג פון בעוואוסטען שריפטשטעלער יואל מאַסטבוים אויף א אינטערעסאנטער און זעהר אקטועלער טהעמע.

יואל מאַסטבוים איז אַ שעהנער רעדנער און זיינע פאָרלעזונגען ווערען אומעטום צוליב זייער אַקטואַליטעט און אינהאַלטסרייכקייט אויפגענומען מיט גרויס אינטערעס.

די ראַדאָמער ציוניסטען און זייער אנטייל אויף דעם 10-טען ציוניסטישען צוזאַמענפאָהר.

זונטאג קומט פאָר אין ווארשא דער 10 טער ציוניסטישער פוילישער צוזאַמענפאָהר. אין ראדאם איז ארויסגעשטעלט געוואָרען איין ליסטע, צוליב דאס זענען קיין וואהלען נישט פאָרגעקומען און די פאָלגענדע חברים זענען געוועהלט געוואָרען אלס ראדאָמער דעלעגאטען אויף דעם ציוניסטישען צוזאמענפאָהר: 1) יחיאל פרענקיעל (עת לבנות) מרדכי לייב פישמאן (אונאבהענגיגע ציוניסטען) 3) מאיר גראנעק (אונאבהענגיגע ציוניסטען) 4) אברהם סאָלבע (על המשמר)

אלס קאנדידאטען זענען געוועהלט געוואָרען: 1) פנחס פאָגעלמאן, ווארשא 2) שמואל בענעט, ווארשא (אונאבהענגיגע ציוניסטען).

צו די פערלאָבונג פון פרל'

טעמע קויפמאן מיט ה' **יאקוב לאנדא**

ווינש איך דעם פערלאָבטען פּאָרל פיל גליק

און די מוטער שרה'לע פיל נחת

גימפאן קאַפּערוזס.

Rodzinie AJCHENBAUM

z powodu zgonu

b. p. **Zelika**

Ajchenbauma

wyrażają współczucie

Zarząd i Dyrekcja

Gimnazjum T-wa „Przyjaciół Wiedzy"

w Radomiu.

אכטונג!

שיך-פאַבריקאַנטען און לעדער-סוחרים!

די פוילישע פּערטרעטונג

פון דער וועלט - בעריהמטער אמעריקאנער מאַרקע

BLUMENTHAL

האָט דעם כבוד מיטצוטיילען, דאָס זי האָט

געעפענט אין **ראַדאָם**

א קאַמיסיאָנ'ס-לאַגער

פון:

געמזעס ברוינע און שוואַרצע אין גרויסען אויסוואַהל

לאַקירען אין פערשיעדענע גאַטונגען

זאַמשען שוואַרצע און קאָלירטע א. א,

וועלכע ווערען פערקויפט

צו די זעלבע פרייזען ווי אין פאַבריק'ס-לאַגער אין ווארשא.

דעם קאמיסיאָנ'ס-לאַגער האָבען מיר אָנפערטרויט דעם בעקאַנטען

לעדער-סוחר אין ראַדאָם

J. STEIMAN, Rwańska 17 1-טער שטאָק

מיר עמפּפעהלען די סחורה אלע פּעראינטערעסירטע.

מיט אכטונג

Towarzystwo Handlu Skórami Amerykańskiemi

Spółka Akcyjna

WARSZAWA, ul. Nalewki 27.

Kino Dzwiękowe **„CZARY"** RADOM

— עס ווערט געמאָנסטרירט דאָס שלאַגער בילד —

MONTE CARLO

w rolach głównych:

Jeanetty Mack Donald i inn.

Nadprogr. **DODATKI DŹWIĘKOWE** Nadprogr.

Redaktor Ch. M. Herc

Drukarnia Wyd Radomer-Kielcer Leben Radom Szwarlikowska 20